

ПОБОЖНА ФРИЗУРА

Џон Данкан Мартин Дерет
Школа оријенталних
и афричких студија,
Универзитет у Лондону

Ајсџракић: Тексти из 1. Кор. 11, 2–16 звучи бесмислено; чини се да ако жена којој је дајо да њорокује није вољна да њокрије своју ѡлаву док се моли или док њорокује – онда јој је боље да обрије своју ѡлаву, а ако зазире од ѡтоа онда јој је боље да своју ѡлаву њокрије. Ту се сѡмиње још неѡто о власѡи њеној мужа над њеном ѡлавом, и о анђе-лима. У овом чланку ауѡор ѡредлаже објашњење ѡоменуѡо одељка.

Кључне речи: 1. Коринћанима, Сѡари Исѡок, обичајно ѡраво, обраћење, библијска криѡтика.

Преводиоци Светог Писма су свесни да антрополошке информације умногоме могу да помогну у проницању у изворно значење Старог Завета. Одговарајуће освешћење очекује и преводиоце Новог Завета. Веома упечатљиво откриће (Daube 1971) одлучно доказује да је Апостол Павле, пишући Коринтској цркви на веома формалну тему брачног статуса обраћеника у хришћанство (које је тада још увек било јудаистичка секта), користио донекле нејасне алузије на јеврејски закон, и користио их по аналогiji, без објашњења. Ово откриће успутно показује како ниједан преводац није разумео одељак из 1. Кор. 7, 12–16. Преводиоци, потекли из школа у којима се настава грчког језика одвија са искључиво класичном (тј. западном) пристрасношћу, нису били у стању да разумеју Павлов аргумент, а резултат је био универзално призната „Павловска привилегија“ [*Privilegium Paulinum* – схватање особено за западно хришћанство, према којем се дозвољава развод лица која су ступила у брак пре крштења, уколико се само један супружник крсти а некрштени супружник затражи развод – *прим. прев.*], која се, као необја-

шњива аномалија и напуштање Христовог учења у вези са браком, сада на срећу показује као погрешка.

Не тако давно био сам у прилици да покажем (Derrett 1970:471) како је Посланица Римљанима била написана на основу претпоставке да су њени читаоци на уму имали јеврејску установу левиратског брака:¹ и када је показано да је Ап. Павле ову посланицу писао јеврејским читаоцима који ће је разумети, и касније растумачити нејеврејским прозелитима, читав низ апологија у корист Павлову постао је непотребан. У овом кратком тексту предложићу објашњење за један одељак – преоптерећен неразумном богословском и пастирском дебатом.

Типичан критичар² Ап. Павла отворено оптужује за апсурдност. Далеко је боље веровати како је Павле био Азијат (у оба смисла – и као рођен у Азији и као културолошки одгајан у јеврејској, азијској култури), и како је знао да се међу његовим кореспондентима као водеће налазе јеврејске личности које су биле у додиру са јеврејским законом и знањем. Уколико прихватимо овај приступ, проблем нестаје; али биће потребно мало простора да се објасни поента, будући да најдословнији превод одељка из 1. Кор. 11, 2–16 не успева да на одговарајући начин саопшти његово значење. Видећемо како било који постојећи превод не успева да га изрази правилно, те је потребно парафразирати. Скорашња богословска студија истраживача познатог по оригиналним идејама у вези са новозаветном историјом (Jaubert 1972) је вредна у погледу упоређивања – али је наивна што се тиче антропологије и права.

Но најпре, ко су били Коринћани? Корисно је да поновимо оно што је рекао Кимел (Kümmel 1966: 200), и да нешто додамо уз његове речи:

„Павле је најпре поучавао у синагоги, а после сукоба са Јеврејима, у кући обраћеника Тита Јуста (Дап. 18, 4 и даље)... Након годину и по дана Павловог деловања у Коринту (Дап. 18, 11), тамо је постојала заједница која је напредовала и расла. Њу су сачињавали обраћеници из незнабоштва (1. Кор. 12, 2), углавном из нижих класа (1. Кор. 1, 26 и даље), но

¹ Derrett 1970: поглавље 18. Откриће је прокоментарисао Л. Л. Валаури [L. L. Valauri] у *Studia et documenta historiae et iuris* 37 (1971), 440–443.

² Чарлс Стивен Конвеј Вилијамс [C. S. C. Williams], у Peake 1962: 960 (‘Скандал гологлаве жене’ [‘Scandal of unveiled woman’]: „тврдити да уколико је гологлава, жена може бити и обријана, је апсурдно“). Чарлс Харолд Дод [C. H. Dodd] говори о „кљупку предрасуда“ (Sneath 1927: 321).

такође је постојао и јудеохришћански елемент (Дап. 18, 4; 1. Кор. 7, 18), као и мешавина оних који су били вишег социјалног и економског статуса (1. Кор. 11, 21 и даље; Дап. 18, 8; Рим. 16, 23). После Апостола Павла, Аполос, елоквентни и богословски образован јеврејски хришћанин из Александрије, којег су Акила и Прискила задобили за хришћанство (Дап. 18, 24 и даље; 1. Кор. 3, 5 и даље), деловао је у овом граду на сличан начин.“

Треба додати да док 1. Кор. 12, 2 јасно показује да су „Коринћани“ били људи који су били (колико дуго уназад?) многобошци, формулација из 1. Кор. 7, 18, која се односи на људе обрезане пре обраћења, показује да су у цркви којој је Павле писао постојали Јевреји. Но ниједно сведочанство нам ово не казује на начин на који то чини Даубово откриће (Daube 1971), које доказује да Павле није свесно учинио уступак интелектуалној необичности многобожачког прозелитског елемента међу својим коресподентима.

Вратимо се нашем проблему: текст 1. Кор. 11, 2–16 звучи бесмислено; чини се да ако жена којој је дато да пророкује није вољна да покрије своју главу док се моли или док пророкује – онда јој је боље да обрије своју главу, а ако зазире од тога онда јој је боље да своју главу покрије. Ту се спомиње још нешто о власти њеног мужа над њеном главом, и о анђелима.

Последња алузија је изазивала смех откако је започела библијска критика, ако не и пре тога. Културолошка информација која нам је потребна је и сама веома слаба, а није нам ни дата. На првом месту, мушкарци и жене су покривали своје главе на молитви (неопходно је да по страни оставимо праксу која је постојала током оплакивања, будући да је она ирелевантна),³ све док се (што је очигледно) Црква није одвојила од синагоге, и док, на вероуочењском основу, није усвојила обичај (који би Јелини радо прихватили) мољења откривене главе: односно, тај обичај су прихватили мушкарци. Богословски разлог је очигледно био тај да уместо приступања Богу на начин на који то чини слуга/роб (покривајући главу, попут скидања горњег дела одеће или изувања обуће у неким другим културама – што назначава поштовање), хришћанин,

³ Нечистоћа због смрти је ирелевантна; али туга је драматизирана ношењем кострети и *иосийањем џејела њо глави*. Ружење главе био је отворен знак очаја, као што је очешљана и уљем намазана глава била знак радости. Може се замислити да жене са прашином и пепелом на главама нису покривале своје главе платном. Jaubert (1972: 424–425) скреће пажњу на *Вавилонски Талмуд*, Sanh. 58b и Ned. 30b.

мистички сједињен са Христом у крштењу, постао је син Божији и тако подобан да се Богу обраћа и од Њега тражи (јер то је оно што молитва представља) без знакова ропске понизности.

Гркиње су у свом друштвеном животу обично биле покривене главе (као што нам показују скулптуре), изузев у својим домовима или у домовима својих сродника.⁴ Јеврејке нису само везивале косу, већ су је и покривале на отвореном, и свакако су биле покривене главе на јавном месту, и откривене главе не би улазиле у синагогу. У Коринту су неке жене почеле да се моле и „пророкују“ у мушком друштву у време јавног богослужења – са непокривеном главом, што је био знак њиховог сексуалног ослобођења и једнакости: јер у Христу више нема мушкога ни женскога (Гал. 3, 28) као што нема ни роба или слободњака. Апостол Павле се овоме успротивио снажно али такорећи нејасно. Он закључује говорећи: „Ако ли неко мисли да се свађа, ми таквога обичаја немамо, нити Цркве Божије“. Ово не значи да су аргументи које је претходно користио били недостатни, било за њега било за Коринћане.

Прави разлог због којег су жене са Истока покривале своју косу, како и сâм Павле наговештава, била је општа прихваћеност косе као знака сексуалне атрактивности. Није једноставно било потребно да глава из поштовања буде покривена: жене су покривале главу због дугих локни које је требало сакрити. Извесно је да би јеврејска жена, уколико би своју косу одвезала и открила је на јавном месту, била сматрана за „бесрамну“, и у сваком случају пратила би је лоша репутација: ово је многим речима исказано у Мишни.⁵ Особа која је бивала повређена онда када жена открије своју косу у јавности био је муж, који је тако бивао осрамоћен. Он је полагао право на то да коса његове жене буде покривена у јавности.

Мушкарци нису носили дугу косу (упркос неоснованом предању да су апостоли имали дуге косе); дуга коса је била знак исфеминизације и било је срамно носити је. Из тог разлога је завет да се пусти коса био врло значајан завет! Назиреј је носио дугу косу и постојала је обимна церемонија приликом шишања његове косе. Када су жене хтеле да се заветују за нешто значајно, жртвовале су знак своје сексуалности и бријале своје главе или се шишале на кратко. Јосиф Флавије нам успут приповеда о овом

⁴ Уобичајено се верује да је ношење покривала код жена пракса која је усвојена из јудаизма (Schlatter 1955: 75), но изгледа да ово није тачно.

⁵ Baba Qamma VIII. 6; Danby 1933: 343. Женска коса подстиче сексуално узбуђење: *Вавилонски Талмуд*, Вер. 24а.

обичају.⁶ Нема разлога да се тај обичај повезује са назирејским заветом (који је био резервисан искључиво за мушкарце), но психолошка повезаност је вероватна. Као и већина завета, овај завет нагрђивања мора да је ономе ко се заветовао давао утисак важности и престижа: то можемо сматрати главним разлозима за овај завет, за назирејски завет и друге завете које су људи давали док је Јерусалимски храм још увек постојао. Жена (вероватно удовица) која би своју главу обријала или ошишала *могла се* појавити непокривене главе у јавности, и нема сумње да је то често чинила са поносом.

Западњачка идеја да бријање главе за жену представља казну за недолично понашање нема везе са 1. Кор. 11, 2–16. Овај одељак би требало да изразимо на следећи начин:

„Хоћу да знате да је свакоме мужу глава Христос, док је муж глава својој жени, а Бог је глава Христу. Сваки муж који се с *покривеном* главом моли Богу или пророкује, срамоти главу своју. И свака жена која се са *непокривеном* главом моли Богу или пророкује, срамоти главу своју [тј. свога мужа!]. Јер је то исто као и да је обријала своју главу [без његове сагласности, јер све супругине завете муж може поништити].⁷ Јер ако се жена не покрива, нека се и шиша. Ако ли је жену срамота шишати се или бријати се, нека се покрива. Но муж не треба да покрива главу, јер је слика и слава [односно видљива представа, дика] Божија. А жена је слава мужевлева. Јер није муж од жене, него жена од мужа. Муж не би саздан ради жене, него жена ради мужа [Пост. 2, 18]. Зато жена треба да има на глави (знак) власт(и)⁸ ради анђела [који ће, као гласници Божији, да је виде као бестидну и несвесну намере Творчеве, и, премда су сами бесполни, имају право на исто поштовање као и било која друга узвишена личност]. Ипак, у Господу нити је муж без жене ни жена без мужа [они су једно другом неопходни]; као што жена исходи од човека, тако је и човек (или муж) потребан (свакој) жени. Све је

⁶ *Bell. Jud.* II, §§ 313–314.

⁷ Мишна, *Ned.* X; *Danby* 1933: 277–278. Тако је и у Индији (у уобичајеном смислу): *Visnu-dharma-sutra* XXV, 15.

⁸ Обратимо пажњу на то да је грчка реч *exousia* еквивалентна латинској *potestas*, и да је у јеврејском обичајном праву, као и у римском праву, жена била под мужевљевом *potestas* све док се он од ње не разведе или не умре. За другачији приступ, види *Hooker* 1963–1964.

од Бога.⁹ Судите сами у себи (или за себе). Да ли је лепо да се жена гологлава Богу моли? Зар нас и сама природа не учи: уколико је за човека срамота да има дугачку косу, да ли је жени слава ако има дугачку косу? Коса јој је дата као нека врста покривала. Ако ли неко мисли да се свађа, ...“

Антички свет је био способан за суптилно размишљање, али је имао потребу (образовање није било систематско или опште) за конкретним прописима пре него за уопштавањима и апстракцијама. Апостол Павле је хтео да нам саопшти, како претпостављам, следеће:

„Чињеница да се брачни пар обратио у нашу веру не значи да оба пола одбацују древна схватања и обележја. Муж полаже право на умереност своје супруге у јавности, чак и онда кад су им мисли усмерене ка Богу. Јер мужевљева супружанска права нису једноставно престала самим тим што је њихов духовни статус сада промењен обраћењем.“

Није да су хришћански мужеви, било јеврејски или многобожачки, имали право на полну ревност анђела (ако не и својих пријатеља верника), већ су они имали право да се њихове супруге понашају као удате жене. Алтернатива, ако се мужеви слажу, је била обријана женска глава: али не чини се да је то оно што су коринтске даме имале у виду. А ако је икада постојало место где су обележја морала да се посматрају како би се избегле сумње, онда је то био Коринт, изнад којег се уздизао Афродитин храм.¹⁰

⁹ Тако, чак и неударена жена или удовица такође мора да се држи обичаја у овом погледу.

¹⁰ У дванаестом веку пре Христа, конкубине су покривале главу само уколико би постале жене; жене и удовице су морале да се покривају у јавности; ћерке су морале да покривају главу; блуднице које су покривале своју главу добијале су педесет удараца бичем; човек који није пријавио покривену блудницу био је кажњен шибанем и допао је ропства: *Средњоасирски закони [Middle Assyrian Laws] §§ 40, 41* (превео Т. Ц. Мик [Т. J. Meek], у Pritchard 1950: 183).

Библиографија:

- Danby, H. (1933), *The Mishnah*, London: Oxford University Press.
- Daube, D. (1971), „Pauline contributions to a pluralistic culture“, у D. G. Miller & D. Y. Hadidian (eds), *Jesus and man's hope*, Pittsburgh: Pittsburgh Theological Seminary.
- Derrett, J. D. M. (1970), *Law in the New Testament*, London: Darton, Longman & Todd.
- Hooker, M. D. (1963–4), „Authority on her head: an examination of 1 Cor. XI:10“, *New Testament Studies* 10, 410–416.
- Jaubert, Annie (1972), „La voile des femmes (1 Cor. XI. 2–16)“, *New Testament Studies* 18, 419–430.
- Kümmel, W. G. (1966), *Introduction to the New Testament*, London: S. C. M. Press.
- Peake, A. S. (1962), *Peake's Commentary on the Bible*, M. Black & H. H. Rowley (eds), London: Nelson.
- Pritchard J. B. (ed.) (1950), *Ancient Near Eastern Texts relating to the Old Testament*, Princeton: Princeton University Press.
- Schlatter, A. (1955), *The Church in the New Testament period*, London: S. P. C. K.
- Sneath, E. H. (ed.) (1927), *Evolution of Ethics*, New Haven: Yale University Press.

Изворник: J. Duncan M. Derrett, „Religious Hair“, *Man, New Series*, Vol. 8, No. 1 (Mar., 1973) (Published by Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland), pp. 100–103.

Превод са енглеској:
Маријана и Срећко Петровић

Примљено: 22. 10. 2015.
Одобрено: 26. 2. 2016.

RELIGIOUS HAIR

John Duncan Martin Derrett

School of Oriental & African Studies, University of London

Summary: *The text of I Cor. 11: 2–16 reads nonsensically; it appears to say that if a woman given to prophecy and prayer is not willing to cover her head while praying or prophesying she had better get her head shaved, and if she would shrink from that she had better keep her head covered. There is something about her husband's power over her head, and about the angels. In this article, the author offers an explanation for a passage mentioned above.*

Key words: *1 Corinthians, Ancient East, customary law, conversion, Biblical criticism.*